

Investeringar för en rättvis klimatomställning

Inom forskningsprogrammet FAIRTRANS har en workshop hållits om investeringars roll i klimatomställningen. Syftet var att lyfta fram olika gruppers behov av investeringar för en rättvis fossilfri framtid inom ramen för en svensk koldioxidbudget.

Ett kunskapsunderlag, som bygger på en forskningsstudie av de 15 företag med störst koldioxidutsläpp i Sverige, skickades ut inför workshop. Studien analyserar de investeringar företagen planerar att göra för att nå sina klimatmål, och om dessa ryms inom en rättvis koldioxidbudget. Företagens andel av koldioxidbudgeten baseras på deras andel av Sveriges utsläpp 2022 (35%). På samma workshop redovisade FAIRTRANS parter egna inspel där de redogjorde för investeringar som de ser som viktiga för en rättvis och inkluderande klimatomställning. Baserat på dessa inspel från forskare och parter, och med Sveriges klimatmål "Begränsad klimatpåverkan" i sikte, dras följande slutsatser:

Vi konstaterar att de 15 företag som studerats utnyttjar hela sin andel (35%) av en rättvis koldioxidbudget, beräknad utifrån 67% sannolikhet för en 1,5 graders uppvärmning, givet att deras strategier för utsläppsminskningar genomförs enligt plan.

Vi konstaterar samtidigt att de 15 företagens strategier alla är behäftade med betydande osäkerheter och risker, eftersom de dels förlitar sig på ny och innovativ teknologi, dels kräver snabb och omfattande utbyggnad av eltillförsel, infrastruktur för transport och lagring av infångad koldioxid (CCS).

Vi konstaterar att företagens strategier kräver stora samhällsinvesteringar och förutsätter att centrala klimatpolitiska styrmedel i både Sverige och EU utvecklas och bibehålls på en ambitiös nivå på lång sikt.

Vi konstaterar att förseningar i företagens klimatinvesteringar skulle leda till att de övertrasserar sin andel av koldioxidbudgeten, vilket kan få konsekvenser för andra sektors andel av den resterande koldioxidbudgeten.

Vi bedömer, baserat på FAIRTRANS parter inspel, att investeringar i fortbildning, sociala skyddsnet, naturbaserad kolinlagring, energieffektivisering och "platssäkrad" implementering, dvs att åtgärder anpassas till och förankras utifrån lokala förutsättningar, är viktiga för en rättvis och effektiv industriell omställning, och bör gå i takt med investeringar i realkapital och teknik.

Vi bedömer därför att investeringsstöd till industrin behöver kompletteras med stöd riktade mot hushåll, arbetstagare och civilsamhälle.

Vi föreslår att regeringen säkerställer dels att styrmedel utvecklas och bibehålls så att en industriell klimatomställning inom en koldioxidbudget möjliggörs, dels att det genomförs fortlöpande tillsyn över omställningen.

Författare: Eva Alfredsson, Mikael Karlsson, Daniel Lindvall och Mikael Malmeus

Sammanfattning av FAIRTRANS Rapport 2 och inspel från parter

Sammanfattning av Rapport 2 – Investeringars betydelse för klimatomställningen

1. Rapport 2 är ett kunskapsunderlag om ”Investeringars betydelse för klimatomställningen”. Kunskapsunderlaget är en populärvetenskaplig version av en vetenskaplig artikel (In review, 2023) som redovisar hur de 15 företag med störst koldioxidutsläpp i Sverige planerar att minska dessa. Dessa företag stod 2020 för 85% av *industrins* koldioxidutsläpp och 35% av Sveriges utsläpp.
2. Artikeln analyserar om företagen med sina utsläppsminskande strategier håller sig inom en rättvis koldioxidbudget, som beräknas utifrån en 1,5 graders uppvärmning med 67% sannolikhet och ett per capitaperspektiv på rättvisa.
3. Då det saknas förslag på hur Sveriges resterande koldioxidbudget ska fördelas mellan olika ekonomiska sektorer valde vi att ge industrin en andel av Sveriges rättvisa koldioxidbudget som motsvarar deras andel av koldioxidutsläppen 2020, dvs. 35%. Tilldelningsprincipen är vanligt förekommande metod för att fördela den globala budgeten mellan länder. Metoden, som är ifrågasatt ur ett etiskt perspektiv men används av pragmatiska skäl, innebär att de som har höga utsläpp får utgå ifrån denna nivå och som en konsekvens av detta får en större andel av den resterande budgeten.
4. Resultatet av analysen visar att de 15 företagen med sina ambitiösa utsläppsminskingsstrategier utnyttjar hela sin andel (35%) av Sveriges rättvisa koldioxidbudgeten, givet att de genomförs enligt plan.
5. De strategier som företagen använder för att minska sina utsläpp är ny teknik (38%), CCS (34%) och Bioenergi/bränslen (29%). Dessa är alla behäftade med osäkerheter som kan leda till att tidsplanerna inte hålls och att utsläppsminskningarna inte blir lika omfattande. Känslighetsanalyserna visar att förseningar skulle leda till att industrierna inte håller sig inom sin andel av Sveriges rättvisa koldioxidbudget.
6. Eftersom marginalerna är små och avvikelser inom en sektor får konsekvenser för övriga sektorer bör utsläppsminskningarna följas upp noggrant och kontinuerligt.

Rapport och efterföljande policy slutsatser baseras på forskning inom programmet FAIRTRANS. Ett tidigare kunskapsunderlag på samma tema har remissbehandlats och diskuterats på workshops och möten med de organisationer som är parter inom FAIRTRANS. Det är dock författarna ensamma som står för innehållet. Läs mer på: <https://fairtrans.nu/>

Sammanfattning av inspel från parter – Investeringar för en inkluderande och rättvis klimatomställning

1. Kunskapsunderlagen från Fairtrans partnerorganisationer understryker betydelsen av att industrins investeringar i teknik kompletteras med investeringar inriktade mot hushåll, arbetskraften och civilsamhället för en hållbar, inkluderande och rättvis omställning.
2. Flera parter lyfter fram investeringar i arbetskraftens omställningsförmåga (humankapital). Dessa investeringar har ett dubbelt syfte. För det första att människor får den kompetens som krävs för att dra nytta av omställningen och de jobb som växer fram och för det andra att den industriella omställningen inte försenas på grund av brist på arbetskraft. Investeringarna i humankapital är vidare centralt för att minska arbetslösheten. Detta är i sin tur viktigt för att minska inkomstskillnader och polarisering i samhället, vilket påverkar förutsättningarna för en rättvis omställning.
3. Investeringar i det sociala skyddsnätet såsom arbetslöshetsförsäkringen bidrar till att människor vågar vidareutbilda sig och byta jobb samt att flytta till jobben, vilket bidrar till en effektivare omställning.
4. Investeringar i kollektivtrafik och energieffektivisering av bostäder är både klimateffektivt och minskar kostnader för grupper med låga inkomster och som också har lägst klimatpåverkan.
5. Investeringar i energieffektiva bostäder genom t.ex. energieffektiviseringsstöd har stor potential att både minska energianvändningen och sänka boendekostnaderna. Samtidigt är det viktigt att renoveringar och energieffektiviseringar genomförs på ett sätt som inte leder till kraftiga och plötsliga hyreshöjningar och s.k. renoveringar.
6. De investeringar som görs för industriutbyggnaden i syfte att möta klimatutmaningen innebär att många arbeten uppstår i regioner där den fysiska och sociala infrastrukturen är otillräcklig. Där krävs investeringar i bland annat bostäder och vägar liksom i skolor och vård- och omsorg. Detta behövs för att familjer ska ha möjlighet att etablera sig där jobben växer fram.
7. Investeringar behövs också i naturlig kolinlagring såsom trädplantering i odlings- och betesmark. Investeringsstöd för naturlig kolinlagring stöttar jordbruket och bidrar till att förbättra jordar och biologisk mångfald. Idag konkurrerar olika klimatinvesteringar mot varandra, medan andra, investeringar som har mindre miljönytta genomförs utan diskussion om klimatnytta.
8. Rennäringen och samerna är utsatta då investeringar i energiinfrastruktur och gruvor samt industrins expansion i norra Sverige ofta sker på mark där det bedrivs rennärning. En delösning är investeringar i bevarande av fjällnära skog, investeringsstöd till samebyars som möjliggör fossilfria transporter och ny teknik.
9. Omställning äger rum på en specifik plats vilket betyder att det utöver investeringsstöd riktade mot olika sektorer behövs insatser för att investeringarna och den gröna omställningen plats säkras, dvs. att berörda på den plats där investeringarna sker är engagerade och delaktiga.